

05 AGUSTOS 1987

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAXE : 1

"CUMHURİYETİMİZİN 60. YILINA ARMAĞAN"

KAYSERİ — 1983

POZİTİVİZM (I)

Yazan : E. BOMBARD

Çev. : Yard. Doç. Dr. Murteza KORLAELÇİ

Pozitivizmin konu alanı : Toplumlar veya avrupalı milletlerden başlayarak, bütün insani toplumların maddî, zihnî ve ahlâkî huzurunun tedrici olarak artmasıdır.

Pozitivizm üç bölümü kapsar :

I — İLİMLER FELSEFESİ : (2) Sonuç olarak, insanın alın yazısını düzeltmek için bizzat kendisine güvenmesi gerektiğini kabul eder.

II — DİNİ VE İLMÎ AHLAK : Din, bütün tabiat üstü varlıkları reddetmiş bulunan ve İnsanlık Dini diye isimlendirilen dindir. Ahlâksa şu şekilde özetlenebilir : Vücutca, zihince ve ahlâkca (ferdî ahlâk) «başkası» na faydalı olma bakımından (sosyal ahlâk), git gide gelişecek biçimde kendini düzeltmektir. Buradaki «başkası» gittikçe genişleyen şu üç topluluğu kapsar : Aaile, Vatan, İnsanlık. Bu ahlâk, halkın kendi aralarındaki ilişkilerini de düzenler.

III — POZİTİF POLİTİKA : Bu politika harbi kaldırmaya ve A. Comte'un isimlendirdiği gibi, Avrupa Birleşik Devletleri Cum-

1. E. Bombard'ın Le positivisme En Dix Page «On sayfa ile Pozitivizm» isimli bu küçük broşürünü dilimize aktarmadaki amaç, okuyuculara, A. Comte'cu manadaki pozitivizmin ne olduğunu tanıtmaktır. Objektif olarak pozitivizmi sunacağı kanaatini taşıdığımız bu broşürü okuyan herkesin A. Comte'cü anlamdaki pozitivizmin ateist bir sistem olduğunu, daima gözönünde tutması gerekir. Birçok eleştirmenler tarafından tenkid yapılan bu çığırın yeni bir eleştirisinin okuyan herkese bırakılması uygun görülmüştür. Bu nedenle okuyucuların, broşürde geçen her fikrin sadece yazarı E. Bombard'a ait olduğunu unutmamaları önemle belirtilir. Ayrıca bu broşürdeki bazı kavramları İslâm Dinindeki kavramlarla kıyasın mümkün olamayacağı herkesin bilmesi gereken ayrı bir gerçektir.
2. MATEMATİK — Hesap, Geometri, Mekanik
KOZMOLOJİ — Astronomi, Fizik, Kimya
SOSYOLOJİ — Biyoloji, Sosyoloji (tam anlamıyla sosyoloji), Ahlâk.

huriyeti'ni veya Batı Cumhuriyeti'ni kurmaya karar verir. Bu politika milletleri, üzerinde yaşadığımız dünyanın sunduğu bütün kaynakları ortaklaşa işletmek amacıyla bir kardeşlik davranışına davet eder.

Pozitivizm, toplumun değişikliği için yapılacak olan her şiddetli eylemi reddeder; hiçbir zorla kabul ettirme olmaksızın, isbatla ve inandırmayla hareket etmeyi ister.

Slogan (devise) olarak şunları kabul eder :

İlke olarak Aşk
Temel olarak Düzen
Amaç olarak Terakki

Ahlâki formülü şudur : Başkası için yaşamak.

PSİKOLOJİ :

Ruh nedir ? — Ruh, zekânın çeşitli fonksiyonlarının tümü olarak isimlendirilir. Zekânın 18 kadar basit fonksiyonları şöyle adlandırılan üç grubu arzeder : 1 — Kalp (veya his), 2 — Ruh (veya zekâ), 3 — Karakter (caractère) (veya hareket).

I — KALP VEYA HİS :

Bu, yedisi egoist ve üçü diğerkamcı olan basit görevi içine alır. Egoist olan 7 basit görev şunlardır :

1. Beslenmeyle ilgili içgüdü,
2. Cinsel içgüdü,
3. Anaya özgü içgüdü,
4. Yıkıcı veya askeri içgüdü,
5. Yapıcı veya sınıai içgüdü,
6. Gurur veya üstün gelme ihtiyacı,
7. Övme veya takdir etme ihtiyacı.

Diğerkamcı olan 3 basit görev şunlardır :

1. Bağlanma,
2. Ululama,
3. İyilik (3),

3. İyilik veya külli aşk (sempati) veya insanlık.

II — RUH VEYA ZEKÂ (5 görev) :

1. Somut istiğrak,
2. Soyut istiğrak,
3. Tümevarımcı düşünce,
4. Tümünden gelimi düşünce,
5. Lisan (dil),

III — KARAKTER (caractère) VEYA HAREKET (3 görev) :

1. Cesaret,
2. Tedbir,
3. Metanet,

His eyleme iter, zekea eylemi yönetir, hareket eylemi gerçekleştirir. Basit bir hissin, başka bir deyişle basit bir görevin etkisiyle hareket etiğimiz çok nadirdir. Hareket aşağı yukarı daima, basit birçok fonksiyonların karışımı olan bileşik hislerin etkisi altında olur.

ÜÇ SOSYOLOJİK KANUN :

Tamamı ruh diye isimlendirilen şeyi oluşturan zekânın üç grup görevi şu şekilde bilinir : Kalp (veya his), Ruh (veya zekâ), Karakter (veya hareket). Bunlar, insanın yeryüzünde görüldüğünden bu zamana kadar, aşağıda olduğu gibi birbirini müteakip üç halden geçtiler :

I — KALP VEYA HİS :

İçtimailik (4) ilk defa ailevi,
sonra medeni,
en sonunda evrensel oldu.

II — RUH VEYA ZEKA :

Zeka ilk defa teolojik (ilâhi),
sonra metafizik,
nihayet ilmi oldu.

4. İçtimailik beş basit görevi kapsar, şöyle ki :

- 1 — Egoistlikten diğerkamcılığa geçişi oluşturan gurur ve övünç
- 2 — Tam anlamıyla diğerkamcılığı oluşturan gönül bağlılığı, övünme ve iyilik. (yazarın notu)

III — KARAKTER (caractère) VEYA HAREKET :

Hareket ilk defa askeri ve fetihci,
sonra taarruzkâr ve askeri,
nihayet sînai oldu.

Birbirini takip eden bu üç hal, dünya tarihinin üç ayrı bölü-
müne tekabül eder :

İlkin Antikite
sonra Ortaçağ (5)
en sonunda Modern Çağ.

DOGMALAR :

Din ismi altında, insan toplumlarında yer alarak bir felsefe veya inanç diye isimlendirilen şeyi oluşturan; dünyada, insan ve insanlar arasındaki mevcut olan ilişkileri kapsayan usul, dogma olarak özetlenir. Bu dogma tabii olarak, insanın yeryüzüne geldiğinden beri, insanî zekânın gittikçe gelişmesiyle, günümüzde de olsa, hareket noktasından çok farklı olarak çeşitlenmiştir.

Bütün toplumların ortak olduğu ilkel fetişizm şöylece iki saf-
ha gösterir :

1. Bireysel Fetişizm (ki hâlâ siyah cinste bulunur)
2. Yıldıza tapma şeklindeki (insan tapma şeklinde) fetişizm (ki hâlâ sarı ırkta bulunur.) Fetişizmin bu safhalarından sonra dogmanın beyaz ırkta katettiği belli başlı devrelerse şöyledir :

I — TEOLOJİK DOGMA :

1. Muhafazakâr veya Papazlıkla (ilk çağ teokrasisi) ilgili çoktanrıci,
2. Yayılımacı ve savaşçı çoktanrıci (Yunan, Roma)
3. Tek tanrıci {
Yahudi
Hiristiyan
Müslüman

II — METAFİZİK DOGMA :

Sadece ilim ve teoloji devri arasında bir geçişten ibaret olan bu dogma çok uzun ömürlü dinler üretmiş değildir. Burada Tanrı fikri yerini tabiata bırakmıştır. Bu da varlıkların hakimiyetinden ibarettir.

5. Pozitivistler için ortaçağ 400 de başlar 1300 de sona erer.

III — İLMİ VEYA POZİTİF DOGMA :

Metafizik ve teolojiden arınmış bu dogma iki akıma ayrılır :

1. Boşu boşuna objektif sentez arayan materyalizm;
2. Subjektif sentezi gerçekleştiren Pozitivizm. İnsanlık dini ni meydana getiren de bu sonuncudur.

İNSANLIK DİNİ :

Din nedir ? — Bütün dinler beşeriyeti, düşünmek, sevmek, hareket etmekten ibaret olan, üç büyük tezahürü dahilinde idare etmeyi amaç edinir. Bunlar üç kısım halinde şöyle bilinir :

Dogma, düşünceleri yönetmek için;
İbadet, hisleri yönetmek için,
Yönetim, icraatları idare etmek için.

POZİTİVİST DOGMA : İNSANLIĞIN, insanın tek, gerçek ve hakiki **TANRI'sı** olduğu düşüncesine dayanır. İnsanlık kelimesiyle kastedilen şey, bugüne kadar yaşayan bütün insani varlıklar değil, sadece insana hizmet edenlerin bütünüdür. (6)

POZİTİVİST İDABET : Belli başlı temsilcilerinin şahsında insanlığa, yani insanın maddî (fiziki), zihnî ve ahlâkî düzelmesine katkıda bulunan bütün çağların ve her memleketin büyük adamlarıyla seçkin hanımlarına saygı göstermekten ibarettir. (7)

POZİTİVİST YÖNETİM : Her şahsın kuvvetine göre, şu andaki ve gelecekteki **İNSANLIĞ'a** hizmet etmek için hareket etmekten, tek kelimeyle başkasına faydalı olmaktan ibarettir. Kısaca insanlık dini şöyle tarif edilir : Bilmek, sevmek ve insanlığa hizmet etmek.

Pozitivizm, diğer dinleri hakir görmekten uzak; onlardan her birine, dünyaya getirdiği ahlâk payına göre hakkını verir. Onları, sonuç olarak kesin dine, **İNSANLIK DİNİNE**, varmadan önce kaçınılmaz devreler olarak kabul eder.

İLİMLER :

İnsanlık somut ilimler üzerinde yükselmezden önce binlerce sene yaşadı. Soyut ilim, ancak M.Ö. VI. asırda Yunanistan'da doğ-

6. A. Comte'un benzer varlıkların daimi birliği veya «Büyük - Varlık» olarak isimlendirdiği de budur.
7. A. Comte'un «Calendrier Positiviste» adlı eserine bak.

du, buradan yayıldı ve dışarda, genellikle Batı'da gelişti. Beyaz ırkı diğer ırklara üstün kılan da bu soyut ilimdir.

Bugünkü insani ilimlerin tamamını kapsayan çeşitli soyut ilimler aşağıdaki sıraya göre kurulmuştur : (8)

M.Ö. VI asırda, Hesab, Pythagore tarafından kurulmuş,
M.Ö. IV. asırda, Geometri, Euclid tarafından kurulmuş,
M.Ö. III. asırda, Mekanik, Archiméde tarafından kurulmuş,
M.Ö. II. asırda, Astronomi, Hipparque tarafından kurulmuş,

Ortaçağ boyunca Batıda ilim ihmal edilmiştir. Bu devirde başka milletlerin (barbares) istilaları, katoliklik tarafından ortaya atılmış dini meseleler, bütün kafaları meşgul ediyor. Yunan ilimleri Müslümanlar (araplar) tarafından bir araya getiriliyor. Müslümanlar (araplar) bunu Rönesans'a kadar koruyorlar, rönesans devrinde bu ilimleri tekrar batıya aktarıyorlar. İlim anlayışı, Avrupa'da XVI. yüzyılda, dünyanın gerçek sistemini keşfeden Copernic ile uyanıyor.

XVIII. asırda, Fizik, Galile tarafından kurulmuş,
XVIII. asırda, Kimya, Lavoisier tarafından kurulmuş,
1801 de, Biyoloji, Bichat tarafından kurulmuş,
1822 de, Sosyoloji, A. Comte tarafından kurulmuş,

Nihayet A. Comte, diğer bütün ilimlerin amacı ve en yüksek noktası olan en üstün ilmi yapmak için sosyolojinin AHLAK'ını kurar.

FELSEFE :

Kesin olan tek bir ilke vardır : Her şey izafidir. Mutlak gerçeği hiç kimse bilmez, biz ancak izafî hakikatleri biliriz. İzafî hakikat, olayların (les choses) mutlak anlayışını, keyfi olmaksızın, insanlığın zihnî evrim devrelerine göre değiştiren bir gerçeğe yaklaşmadır.

Zekâ, teolojik ve Metafizik açıklamaların boşluğunu gördüğü, olayları idare eden kanunları içtenlikle etüd etmek için ilk ve son sebeplerin lüzumsuz araştırmalarından vazgeçtiği zaman pozitif hale aittir.

8. Yunan Filozofu Thales soyut ilimlerin kurucusudur.

Pozitivizm, tabiatüstü bir kuvvetin isteğine bağlı yönetimin yerini, değişmez tabii kanunları ile doldurur.

Bütün olaylar kendi aralarında değişmez kanunlarla birbirine bağlıdır. Bu kanunlar insanlık üzerine yüklenen alinyazısını açıklar. (9)

Fakat biz olayları değiştiremeyeceğimizi bilirsek, bizzat kendimizin olayların şiddetini değiştirmek için hareket edebileceğimizi de biliriz. (10) Böylece, bazı ölçüler dahilinde halimizi düzeltme imkânına sahibiz. İnsan böylece kaderini kendi elleri arasında tutar ve bizzat kendisi kendinin koruyucusu olur.

MEDENİYETİN SEYRİ :

Bütün milletlerdeki ortak olan fetişik devirden sonra insanlar teokratik toplumlar halinde gruplaştılar. Bu toplumlar biraz gelişmiş insanî ruhun üç elemanını (his, zekâ, hareket) yeterince doyuran ilkelere dayanmışlardı.

I — TEOKRATİK TOPLUM (Dinle idare edilen toplum) :

Antik çağa tekabül eder. Burada yönetim Dinî - Askerî'dir.

Bu toplumda ruhun üç elemanı gelişirken üç geniş devresi vardır :

1. Yunanlar geçiş (zekânın gelişmesi)
2. Romayla geçiş (hareketin gelişmesi)
3. Hıristiyanlıkla geçiş (hissin gelişmesi)

II — KATOLİK FEODAL TOPLUM :

Ortaçağa tekabül eder. Buradaki yönetim Metafizik - savunucudur.

-
9. En genel kanunların etüdü birinci felsefenin konusunu teşkil eder. (2 cilt. M. Pierre Laffitte tarafından yazılmış, «Revue Occidentale» bürosunda, Pozitivizmin organı, Monsieur - le Prince); İkinci felsefe, olayların kendine özgü her düzeninin kanunlarını inceler. Üçüncü felsefe, teori-den pratiğe geçiş olan soyut endüstriyi inceler. Bu üç felsefenin tümü pozitif felsefeyi oluşturur.
 10. Pencereden sokağa düşmeye terk edilme yerine, insan merdiveni yapar, ağırlık yok oldu mu? Hayır, basit olarak yararından daha fazla faydalanmak için olayların şiddeti değiştirildi.

Bu toplum 14. asırdan beri, zekânın ve insanı hareketin yeni bir gelişme göstermesi sonucu dağınık haldedir. Ruhun diğer iki elemanını ahenk haline koymak için pozitif ahlâk sayesinde his yükseltildiği zaman üçüncü bir toplum tipi kurulacaktır. Bu da «sociocratique» toplum olacaktır.

III — SOCIOCRATIQUE TOPLUM :

Modern çağa tekabül eder. Buradaki yönetim de ilmî - sinâî olacaktır.

BÜYÜK İNSANLAR TAKVİMİNİN AYLARININ 13 ŞEFİ :

A N T İ K İ T E

— 15. asır MUSA	1. ay ilk ilahi idare sistemi
— 9. asır HOMERG	2. ay Eski şiir
— 4. asır ARİSTOTE	3. ay Felsefe
— 3. asır ARCHIMEDE	4. ay İlim
— 1. asır CESAR	5. ay Askeri medeniyet
+ 1. asır SAINT - PAUL	6. ay Katoliklik

O R T A Ç A Ğ

— 8. asır CHARLEMAGNE	7. ay Derebeylik Medeniyeti
-----------------------	-----------------------------

M O D E R N Ç A Ğ

— 14. asır DANTE	8. ay Modern destan
— 15. asır GUTENBERG	9. ay Endüstri
— 16. asır SHAKESPEARE	10. ay Dram
— 17. asır DESCARTES	11. ay Felsefe
— 18. asır FREDERIC	12. ay Politika
— 19. asır BICHAT	13. ay İlim